

ዳኞች፡ ተገኔ ጌታነሀ

ሓጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አመልካች፡- 1. አቶ ዕኔብርሃን ተሰራ
 2. አቶ መስፍን አበበ } ጠበቃ መሠረት ተፈራ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የኢትዮጵያ ገቢዎችና የጉምሩክ ባለስልጣን አቃቤ ሕግ - የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የጉምሩክ ወንጀል ድርጊት ተፈጽሟል በሚል የቀረበውን ክስ ተከትሎ የተነሳውን የዋስትና ጥያቄ የሚመለከት ነው። በጉዳዩ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ከሳሽ የሆነው የተጠሪው ባለስልጣን አቃቤ ሕግ በአመልካቾችና በሌሎች በርካታ ሰዎች ላይ ክስ መስርቷል። በአመልካቾች ላይ የቀረበው ክስ አንድ ሁኖ አመልካቾች የጉምሩክ ባለስልጣንን ለማቋቋምና አሰራሩን ለመወሰን የወጣውን አዋጅ ቁጥር 60/1989 በአዋጅ ቁጥር 368/1995 እንደተሻሻለ በአንቀጽ 67 ስር የተመለከተውን በመተላለፍ 1ኛ አመልካች በስር ፍርድ ቤት 5ኛ ተከሳሽ የሆነውንና በጉምሩክ አስተላላፊነት ስራ ላይ የተሰማራ ዩኒቨርሲቲ ሎጂስቲክ ሰርቪስ ኃ.የተ.የግል ማህበር የተባለውን ድርጅት በስራ አስኪያጅነት ሲያስተዳድሩ ፤ 2ኛ አመልካች ደግሞ የዚሁ ድርጅት በሰነድ ምርመራ (አፊሰር) ሰራተኛነት የስራ ኃላፊነት ሲያከናውኑ በመላው ሃሳባቸውና አድራጎታቸው ድርጊቱ የሚያስከትለውን ውጤት በመቀበል ለመንግስት በጠቅላላ ሊከፍል የሚገባ ብር 21,602,608.64(ሃያ አንድ ሚሊዮን ስድስት መቶ ሁለት ሺህ ስድስት መቶ ስምንት ብር ከስልሳ አራት ሳንቲም) ሳይከፈል ወደ ሀገር ውስጥ የገባው ሲሚንቶ በሕገ ወጥ ጥቅም ላይ እንዲውል አድርገዋል በሚል አንድ ክስ መመስረቱን የአቃቤ ክስ ይገለጻል። አመልካቾች የዋስትና ጥያቄ ያቀረቡት በክሱ የተመለከተው የወንጀል ድርጊት የዋስትና መብት የሚያስነፍግ አይደለም በማለት ሲሆን አቃቤ ሕግ ደግሞ ይህንኑ የአመልካቾችን ጥያቄ የተቃወመው በአመልካቾች ላይ የተመሰረተው ክስ ከበድ ያለ ቅጣት የሚያስከትል በመሆኑ ምስክሮችን በማባበል ማስረጃ ሊያጠፉ ስለሚችሉና ሌላ ወንጀል ሊፈጽሙ ይችላሉ የሚሉ ምክንያቶችን በማንሳት የወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 67(ሀ)፣(ለ) እና (ሐ) ድንጋጌዎችን መሰረት በማድረግ ነው። ከዚህም በኋላ የስር ፍርድ ቤት ከሁለቱም ወገኖች የቀረበውን ክርክር መርምሮ እና በዚህ ሰበር ችሎት በመ/ቁጥር 59304 የተሰጠውን አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መሰረት በማድረግ በዚህ ውሳኔ መሰረት የስር ፍርድ ቤት በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 67 መሰረት ብይን ሲሰጥ በሕጉ የተመለከቱትን ሁኔታዎች ግምት ወስዶ የሚያስተናግዳቸው ስለመሆኑ መተርጎሙን ግንዛቤ ወስዶ አመልካቾች

የተከሰሱት የወንጀል ክስ እስከ ሃያ አምስት አመት በሚደርስ እስራትና ከሃያ አንድ ሚሊዮን ብር በላይ መቀጮ ሊያስቀጣ የሚችል ነው ፤ የኢኮኖሚ አቅማቸውም ቀላል አይደለም ፤ ምስክሮችንም አያባብሉም ፤ የዋስትና ግዴታቸውንም አክብረው ችሎት ይቀርባሉ ብሎ ፍርድ ቤቱ ሊገምት አይችልም የሚሉትን ምክንያቶችን በመያዝ የአመልካቾችን የዋስትና መብት በመንፈግ ማረሚያ ቤት ሁነው ጉዳያቸውን እንዲከታተሉ በማለት ትዕዛዝ ሰጥቷል። በዚህ ውሳኔ አመልካቾች ባለመስማማት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ቢያቀርቡም ተቀባይነት አላገኙም። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

እኛም የአመልካቾች ጠበቃ ሚያዚያ 10 ቀን 2003 ዓ/ም ጽፈው ያቀረቡትን አቤቱታ መነሻ በማድረግ ተጠሪን አስቀርቦን ክርክሩን በፀሐፍ እንዲያደርጉ አድርገናል። አቤቱታው በሰበር ችሎት እንዲታይ የተወሰነው የአመልካቾች አኮኖሚያዊ አቅም ቀላል የሚባል አይደለም ፤ በዋስ ቢለቀቁ ምስክሮችን አያባብሉም ፤ የዋስትና ግዴታቸውን አክብረው ችሎት ይቀርባሉ ተብሎ ፍርድ ቤቱ አይገምትም የሚሉ ምክንያቶች ተይዘውና የወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 67(ሀ) እና (ሐ) ድንጋጌዎች ተጠቅሰው የዋስትና ጥያቄው ተቀባይነት የለውም በሚል ውድቅ መደረጉ ባግባቡ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ነው። በመሆኑም በዚህ ረገድ የአመልካቾች ጠበቃ እና አቃቤ ሕግ ያቀረቡትን የጽሑፍ ክርክር አቤቱታው ከቀረበበት ውሳኔ እና ከሕጉ ጋር በማገናዘብ ተመልክተናል።

የስር ፍርድ ቤቶች በአመልካቾች ላይ የተጠቀሰው ድንጋጌ በራሱ ዋስትና የሚከለክል አለመሆኑን የተቀበሉት ጉዳይ ነው። ፍርድ ቤቶቹ ለዋስትናው መንፈግ መሰረት ያደረጉት በወ/መ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 67 ስር የተመለከቱትን ድንጋጌዎች ፍርድ ቤት ተግባራዊ ሲያደርግ ግምትን መነሻ ለማድረግ የሚችለው ሕጋዊ ስልጣን ያለው መሆኑንና የድንጋጌው አጠቃላይ ትርጉምም በአዋጅ ቁጥር 454/97 አንቀፅ 2(1) መሰረት አስገዳጅነት ባለው የሰበር መ/ቁጥር 59304 ላይ መሰጠቱን መሰረት በማድረግ ነው።

በመሰረቱ የዋስትና መብት በሕገ መንግስት ጥበቃ ከተደረጉት የተያዙ ሰዎች መሰረታዊ መብቶች አንዱ ነው። የኢ.ፌ.ዲ.ረፕ-ብሊክ ሕገ መንግስት በአንቀጽ 19(6) ስር የተያዙ ሰዎች በዋስትና የመፈታት መብት ያላቸው መሆኑን በመርህ ደረጃ ያስቀመጠ ሲሆን ይህ በህገ መንግስቱ የተከበረው መብት ሊነፈግ ፤ ሊገደብ ወይም በቂ የሆነ የዋስትና ማረጋገጫ እንዲቀርብ ሊደረግ የሚችለውም አግባብነት ባላቸው ሌሎች ዝርዝር ሕጎች መሰረት በልዩ ሁኔታ ስለመሆኑ ይኸው የሕገ መንግስቱ ድንጋጌ በግልፅ ያሳያል። በመሆኑም የዋስትና መብት መሰረታዊ የሆነ ሕገ መንግስታዊ መብት ቢሆንም ፍፁም መብት ሳይሆን በሕጉ አግባብ ሊነፈግ ወይም ሊገደብ የሚችል ነው። ስለሆነም የዋስትናው ጥያቄ ተቀባይነት አለው? ወይስ የለውም? የሚለው ላይ ውሳኔ የሚሰጠው ፍርድ ቤት እንደመሆኑ መጠን በዚህ ረገድ አግባብነት ያለውን ልዩ ሕግ መሰረት አድርጎ ጉዳዩን ሊመዘኑትና ተገቢውን ውሳኔ ሊሰጥበት የሚገባው ጉዳይ መሆኑ እሙን ነው።

የስር ፍርድ ቤት የአመልካቾችን የዋስትና ጥያቄ ያልተቀበለው በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 67(ሀ) እና((ሐ)) መሰረት ነው። ይህ ድንጋጌ በዋስትና ወረቀት የመለቀቅ ማመልከቻ ለመቀበል የማይቻልባቸው ሁኔታዎችን አስቀምጧል። የወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 67(ሀ)) ድንጋጌ ሲታይ በዋስትናው ወረቀት የተመለከቱትን ግዴታዎች አመልካቹ የሚፈጽም **የማይመስል የሆነ እንደሆነ** ፍርድ ቤቱ በዋስትና ወረቀት የመለቀቅ ማመልከቻውን መቀበል **እንደማይችል ሲደነግግ**

በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 67(ሐ)) ስር የተመለከተውና የዋስትና ወረቀቱን ላለመቀበል ምክንያት የሚሆነው ነገር ደግሞ አመልካቹ ምስክሮችን በመግዛት (በማባበል) ወይም አስረጂ የሚሆኑበትን ያጠፋ ይሆናል ተብሎ የሚገመትበት ሁኔታ መኖሩ ነው። እነዚህ ድንጋጌዎች ይዘታቸው ሲታይ ፍርድ ቤቱ ግምት ለመውሰድ በሕጉ ስልጣን የተሰጠው መሆኑን ያስገነዝባሉ። የስር ፍርድ ቤትም ድንጋጌዎቹን በዚህ መንገድ መገንዘቡን በውሳኔው ላይ ጠቅሷል። በእርግጥም ድንጋጌዎቹ በዋስትና ወረቀት የተመለከቱትን ግዴታዎች አመልካቾች የሚፈፁ የማይመስሉ እንደሆነና ማስረጃዎችን የመግዛት(የማባበል) ወይም አስረጂ የሚሆኑበትን ያጠፋ ይሆናል ተብሎ የሚገመትባቸው ሁኔታዎች መኖራቸው ጥያቄውን ወድቅ ለማድረግ እንደሚቻል ያሳያሉ። እዚህ ላይ ሊስተዋል የሚገባው ዋናው ጉዳይ ግን ድንጋጌውን በመተግበር ረገድ ፍርድ ቤቱ ግንዛቤ/ግምት/ ውስጥ ሊያስገባው የሚገባው ምክንያት ምንድነው? የሚለው ነው። ፍርድ ቤቱ ዋስትናውን ለመከልከል ግምቱን መነሻ የሚያደርግባቸው ሁኔታዎች በተጠቀሰው ድንጋጌ በግልፅ አልተመለከቱም። እንዲህ ከሆነ አንድ ተከላሽ የዋስትና መብት ቢከበርለት ግዴታውን የሚፈፅም የማይመስል ነው ፣ ማስረጃም ሊያጠፋ ይችላል ተብሎ ግምት የሚወስደው በቂና እና ሕጋዊ ሊባሉ በሚችሉ ምክንያቶች ሊሆኑ ይገባል ተብሎ የሚታመን ሲሆን ምክንያቶች በቂና ሕጋዊ ናቸው የሚለው ጉዳይ ከተለያዩ ከባቢያዊ ሁኔታዎችና ከጉዳዩ ልዩ ባህርይ አንፃር እየታየ በፍርድ ቤቱ ግንዛቤ ሊወሰድባቸው የሚችላቸው ነጥቦች ናቸው ተብሎ የሚታሰብ እንጂ ቁርጥ ያለ ድምዳሜ ላይ ለመድረስ የሚቻልባቸው ሁኔታዎች አሉ ለማለት የማይቻልበት ጉዳይ ነው። ስለሆነም የወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 67 በጠቅላላው ሲታይ ፍርድ ቤት የዋስትና መብትን የሚነፍግባቸውን ሁኔታዎች የሚያሳይ ሲሆን ምክንያቶችን ፍርድ ቤቱ ከተለያዩ ሁኔታዎች በመመልከት ሊመዘናቸው የሚገባቸው ሲሆን የድንጋጌው ቅርጽ ፣ ይዘትና መንፈስ ሲታይ በሁኔታዎቹ ግምት የመወሰድ ያለመውሰድ ጉዳይ የስር ፍርድ ቤት ስልጣን(Discretion) መሆኑን ያሳያል።

ወደተያዘው ጉዳይ ስንመለስም የበታች ፍርድ ቤቶች የአመልካቾችን የዋስትና ጥያቄ ወድቅ ያደረጉት በዋስትና ቢወጡ የዋስትናውን ግዴታ አክብረው ይገኛሉ ለማለት የሚቻል አይደለም በሚል ምክንያት ነው። ይህ ግምት መሰረቱ በአመልካቾች ላይ የተመሰረተባቸው ክስ ሊያስክትል ከሚችለው የእስራት ቅጣትና የገንዘብ መቀጮ የከበደ መሆኑ ፣ ምስክሮችን የማባበልና የማጥፋት እድልም አመልካቾች ሊሰሩ የሚችሉባቸውን ሁኔታዎች መኖራቸውን መገመቱንም ፍርድ ቤቱ በትዕዛዙ ላይ ገልጿል። ፍርድ ቤቱ በእነዚህ ምክንያቶች ላይ በመመስረት ዋስትናውን ነፍጎአል። እነዚህን ምክንያቶች ለግምቱ መነሻ እንዲያደርግ ደግሞ ከላይ እንደተገለጸው በሕጉ የተከለከለ ካለመሆኑም በላይ ግምት የመወሰድ ጉዳይ በሕጉ ለፍርድ ቤቱ የተሰጠው ስልጣን ነው። ግምቱ በቂ ነው ወይም አይደለም የሚለው ክርክር ደግሞ የጠቅላላ ሁኔታዎች ምዘና ጉዳይ ነው። ይህ ሰበር ችሎት ደግሞ በኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ ሕገ መንግስት አንቀፅ 80(3(ሀ)) እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀፅ 10 መሰረት የተሰጠው ሥልጣን መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበትን ማናቸውንም የመጨረሻ ውሳኔ ማረም እንጂ የማስረጃና የሌሎች ከባቢያዊ ነገሮችን ምዘና ጉዳይ ተገቢ መሆን ያለመሆኑን ማረም አይደለም። በመሆኑም የበታች ፍርድ ቤቶች በኢ.ፌ.ዲ.ሪፕብሊክ ሕገ መንግስት አንቀጽ 19(6) እና የወ/መ//ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 67(ሀ)(ሐ) መሰረት የሠጡት ውሳኔ ሕጉ የሠጣቸውን ሥልጣን መሰረት ያደረገ ነው ከሚባል በስተቀር በሕጉ አተረጓጎምና አተገባበር ረገድ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት አልተቻለም። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

- በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 102532 የካቲት 14 ቀን 2003 ዓ/ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 65829 መጋቢት 08 ቀን 2003 ዓ/ም በውሳኔ የጸናው ትእዛዝ በወ/መ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁጥር 75(2) መሰረት ፀንቷል።
- መዝገቡ ተዘግቷል ፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።
የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሃ/ዲ